

XUNG ĐỘT NGA – UKRAINE VÀ TÁC ĐỘNG ĐẾN THƯƠNG MẠI TOÀN CẦU

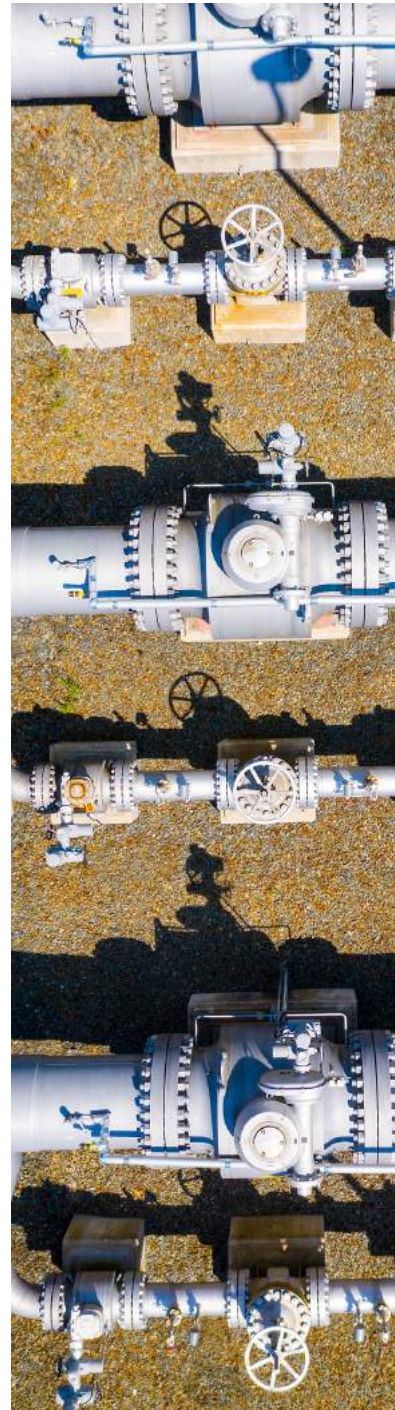
Xung đột quân sự Nga - Ukraine được khởi đầu từ cuối tháng 2/2022 và cho đến nay vẫn chưa có dấu hiệu chấm dứt. Không đơn thuần chỉ là mâu thuẫn giữa hai quốc gia, xung đột này đã kéo theo nhiều đòn trừng phạt và trả đũa kinh tế giữa Nga và các quốc gia phương Tây, làm ảnh hưởng trực tiếp đến những quốc gia liên quan và gián tiếp tạo nên những thay đổi đối với nền kinh tế toàn cầu. Trong đó, hai lĩnh vực được đánh giá phải chịu tác động lớn nhất là năng lượng và lương thực.

Dịch chuyển dòng chảy năng lượng thế giới

Các lệnh trừng phạt đã ảnh hưởng rất lớn đến hoạt động xuất nhập khẩu giữa Nga và EU, đặc biệt đối với các mặt hàng năng lượng. Mới đây, quyết định áp giá trần với dầu thô nhập khẩu của Nga vận chuyển bằng đường biển đã được toàn bộ 27 nước thành viên châu Âu phê chuẩn, có hiệu lực từ ngày 5/12/2022. Điểm mấu chốt trong quyết định này là tận dụng vị thế thống trị của châu Âu trong ngành bảo hiểm hàng hải, tài chính và vận chuyển dầu để kiểm soát phương thức bán dầu thô của Nga trên khắp thế giới. Các công ty châu Âu không được phép cung cấp những dịch vụ này trừ khi dầu được bán dưới 60 USD/thùng. Mục tiêu là duy trì nguồn cung dầu Nga trên thị trường toàn cầu, nhưng đồng thời cũng hạn chế doanh thu từ năng lượng của Điện Kremlin. Trước đó một ngày, Australia và các nước G7 cũng đã đồng thuận áp giá trần 60 USD/thùng với dầu thô Nga vận chuyển bằng đường biển.

Ngay sau đó, người phát ngôn Tổng thống Nga cho biết Moskva không chấp nhận việc G7 và EU áp giá trần với dầu thô của Nga, đồng thời cảnh báo Nga sẽ đưa ra biện pháp đáp trả. Trong một phát biểu ngày 9/12 tại hội nghị thượng đỉnh Liên minh Kinh tế Á-Âu (EAEU), Tổng thống Nga đã tuyên bố nước này có thể giảm sản lượng dầu nếu cần thiết. Sau lệnh áp giá trần đối với dầu thô của EU, Nga đã thúc đẩy việc chuyển hướng xuất khẩu dầu thô sang Châu Á. Theo Bloomberg, trước khi xung đột Nga – Ukraine bùng phát, lượng xuất khẩu dầu thô sang châu Á theo đường biển của Nga chỉ đạt khoảng 2/5 tổng xuất khẩu. Nhưng đến hiện tại, tỷ lệ này đã lên tới 2/3, với khoảng hơn 3 triệu thùng dầu từ Nga được chuyển đến khu vực châu Á mỗi ngày, chủ yếu là tới Ấn Độ và Trung Quốc.

Ở chiều ngược lại, đồng thời với việc ban hành các biện pháp trừng phạt, châu Âu cũng nỗ lực giảm dần sự phụ thuộc vào năng lượng nhập khẩu từ Nga và tìm kiếm các nguồn cung khác thay thế. Theo đó, Mỹ đã tận dụng cơ hội trở thành một trong những nhà cung cấp khí tự nhiên hóa lỏng (LNG) lớn nhất cho khu vực này. Hiện tại, Mỹ đang cung cấp khoảng 15% nhu cầu khí đốt của châu Âu, và dự kiến hai bên sẽ hợp tác để tăng con số này lên hơn 20% trong thời gian tới.

Nỗ lực nối lại nguồn cung lương thực thông qua “Sáng kiến ngũ cốc Biển Đen”

Lương thực là một trong những ngành hàng bị ảnh hưởng nhiều nhất bởi xung đột Nga - Ukraine. Ukraine được biết đến là quốc gia chiếm đến 15% sản lượng ngô, 10% sản lượng lúa mì và sản xuất khoảng một nửa lượng dầu hướng dương trên thế giới. Thế nhưng xuất khẩu nông sản của nước này đã bị đình trệ kể từ khi xung đột nổ ra và các cảng biển bị phong tỏa. Điều này khiến giá nhiều mặt hàng lương thực thiết yếu tăng vọt do nguồn cung khan hiếm. Để ứng phó với tình hình này, nhiều quốc gia đã đưa ra các biện pháp hạn chế xuất khẩu nhằm bảo vệ an ninh lương thực nội địa, khiến các quốc gia nghèo khó tiếp cận lương thực, và tạo nhiều thách thức cho an ninh lương thực thế giới.

Trước tình cảnh đó, ngày 22/7/2022, Nga và Ukraine đã ký riêng với Thổ Nhĩ Kỳ và Liên hợp quốc “Sáng kiến ngũ cốc Biển Đen”, được coi như một nỗ lực chung để giải quyết tình hình lương thực đang ngày càng nghiêm trọng. Đây là thỏa thuận tạo điều kiện xuất khẩu lương thực Ukraine qua đường Biển Đen, và chỉ có hiệu lực trong vòng 120 ngày. Theo đó, Nga sẽ dỡ bỏ phong tỏa với các tàu ngũ cốc Ukraine từ các cảng Odessa, Yuzhne và Chornomorsk ven biển Đen tới eo biển Bosphorus ở Thổ Nhĩ Kỳ, lấy đó làm điểm trung chuyển để xuất khẩu ra thế giới. Ngày 01/8/2022, chuyến tàu đầu tiên chở ngũ cốc của Ukraine theo thỏa thuận đã rời cảng Odessa. Một trung tâm chỉ huy liên hợp gồm đại diện của Nga, Ukraine, Thổ Nhĩ Kỳ và Liên hợp quốc đóng tại Istanbul sẽ chịu trách nhiệm giám sát hành trình của các chuyến tàu này. Kể từ khi thỏa thuận được ký kết, hơn 490 tàu chở 11,8 triệu tấn ngũ cốc và các sản phẩm thực phẩm khác đã được chở tới điểm đến trên khắp thế giới, bao gồm nhiều quốc gia nghèo đang gặp vấn đề về khủng hoảng lương thực.

Tuy nhiên, việc thực thi thỏa thuận trong bối cảnh xung đột quân sự là không hề dễ dàng. Chỉ một ngày sau khi ký kết thỏa thuận lương thực, Nga đã triển khai tấn công vào cảng Odessa, một trong những điểm thương mại lớn của Ukraina. Tuy chỉ có thiệt hại về cơ sở quân sự, Ukraine đã lên án vụ tấn công này, cho rằng đây là dấu hiệu cho thấy Moscow không đáng tin cậy trong việc thực hiện thỏa thuận. Phản bác lại, Nga bày tỏ nghi ngờ rằng các chuyến hàng lương thực có vẻ “không được đưa đến những nơi cần đến”. Cuối cùng, ngày 29/10/2022, Bộ Quốc phòng Nga đã thông báo quyết định ngừng tham gia thực thi thỏa thuận do các xung đột quân sự. Hệ quả là giá lúa mì và ngô đã ngay lập tức tăng mạnh, lần lượt là 6% và 2,2% theo Reuters.

Ủy ban Cứu trợ Quốc tế (IRC) cho biết việc Nga rút khỏi thỏa thuận lương thực là tin xấu đối với an ninh lương thực thế giới, trong bối cảnh một số nước nghèo đang phải trải qua nạn đói trong nhiều tháng. Các bên trung gian bao gồm Liên hợp quốc và Thổ Nhĩ Kỳ đã nỗ lực liên hệ đàm phán với Nga và Ukraine để tìm ra phương án nối lại thỏa thuận này. Sau đó, vào ngày 02/11/2022, Nga đã đồng ý quay trở lại “Sáng kiến ngũ cốc Biển Đen” với điều kiện Ukraine phải đảm bảo phi quân sự hóa hành lang biển phục vụ hoạt động vận chuyển ngũ cốc, bao gồm phạm vi các hành lang nhân đạo phục vụ cho việc sơ tán dân thường, nhận cứu trợ và các cảng đã được thống nhất dành cho việc xuất khẩu nông sản.

Ngoài ra, ngày 26/11/2022, Ukraine và các quốc gia đồng minh đã đưa ra sáng kiến xuất khẩu ngũ cốc trị giá 150 triệu USD sang Ethiopia, Sudan, Nam Sudan, Somalia, Congo, Kenya và Yemen. Sáng kiến được đề xuất trong bối cảnh hàng triệu người tại 3 nước Ethiopia, Somalia và Kenya đang đối mặt với nạn đói do hạn hán kéo dài 05 mùa liên tiếp, trong khi xung đột tại Ethiopia và Somalia khiến cuộc khủng hoảng lương thực tại khu vực này càng trở nên trầm trọng. Ngày 5/12, chuyến tàu đầu tiên chở 25.000 tấn ngũ cốc của Ukraine đã cập cảng Djibouti tại Ethiopia để hỗ trợ lương thực cho quốc gia này.

Có thể nói, xung đột bất ngờ giữa Nga và Ukraine là một trong những thách thức lớn nhất của nền kinh tế thế giới trong năm 2022 vốn đã chịu nhiều thiệt hại và đang nỗ lực phục hồi sau đại dịch. Cho đến hiện tại, vẫn chưa có dấu hiệu nào cho thấy xung đột sẽ chấm dứt trong tương lai gần, do đó dự kiến sẽ còn tiếp tục đem lại nhiều ảnh hưởng nặng nề tới kinh tế Nga, Ukraine và phương Tây nói riêng, cũng như thế giới nói chung trong năm 2023. ■

